

Csányi Vilmos

Sétálgatok a kertemben

Open Books

Kertek

Az első kertek, amelyeket a letelepedő ember a gazdálkodás kezdetén kialakított, hasznos, ehető növényeket, zöldségeket, fűszereket, gyümölcsöket tartalmaztak. Ezeket el kellett keríteni, megvédeni állatoktól, emberektől és az agresszívebb növényi gyomoktól is. Antropológusok úgy gondolják, hogy az ember letelepedésével a kertészkedés is azonnal megindult. Korábban a közösségek általában vándoroltak, ha egy területen kifogytak az erőforrások, a vadászható állatok, ehető növények, gyümölcsök, továbbálltak. Amikor már sokan voltak és egyre kevesebb lett a szabad terület, a letelepedés és a kiválasztott növények, állatok gondozása lett a legfontosabb tevékenység. A legkorábbi kerteknek, a konyhakerteknek nem maradtak nyomai, de minden ősi városban találtak már kertészeti szempontból tervezett díszkertmaradványt. Egyiptomban, Mezopotámiában is építettek ilyeneket. Valószínűleg vallási szempontok is szerepet játszottak, az istenek szerették a természetet, ezért a templomok köré fákat, bokrokat telepítettek, és korán megjelentek az uralkodók szigorú elvek alapján felépített, elkülönített parkjai, a hatalom jelképei. A kert által képviselt tájra a társadalmi rend geometriáját kényszerítették. Ehhez óriási terület, sok pénz és kreatív kompozíció szükséges. Konyhakertje valószínűleg mindenkinek lett, aki a saját földjén dolgozott, és azt sem túlzás feltételezni, hogy a gyógynövények mellett a szebb virágok is korán megjelentek, de igazi díszkertet csak a társadalom csúcsán élők engedhettek meg maguknak.

Ma is csodálhatunk szépen megtervezett parkokat, angol, barokk, japán, vagy kínai kerteket, de legfőbb gondunk az a néhány száz négyzetméteres kiskert, amelyet mi tervezünk, mi gondozunk. A kert tulajdonlása lassan demokratizálódott, ma sokkal szélesebb rétegek engedhetik meg ezt maguknak. Európában a legtöbb kertben konyhakerti rész és díszkert is található. A kertészkedés szenvedély, és minden kultúrában formálódik.

Gyakran megfigyeltem Nógrádban, hogy az ott élők konyhakertjeiben megjelent egy-egy dísznövény, tuja, babérmeggy, díszfenyő. Biztosan nem kertészeten vették, hanem a „víkendesek”-től kapták őket, ahogyan a pesti kerttulajdonosokat maguk között hívták. A pestiek kidobták valamiért ezeket a növényeket, a helyiek pedig megsajnálták, hazavitték és elültették. Furán néz ki a tuja a krumplibokrok között, de így érdemes kezdeni, és egy-két generáció alatt majd kifejlődik a kertízlésük.

A szigorú karantén alatt sokfelé láttam, hogy az emberek szorgosan művelik kertjeiket, amire addig nem akadt idő. A kert fontos része az ember környezetének. Nem azért, amit naiv elmék néha gondolnak, hogy a kerttel az érintetlen természet darabkáját csempésszük be életünkbe, így megőrizzük, csodáljuk. Kedves barátaim, hol az érintetlen természet? Néhány éve a Bükkben is kivágták az „őserdőt” a lelkiismeretlen barmok, a régi kis bükköst, ahol a fák állva halhattak meg. Tünelmes, látványos, érintetlen része az erdőszegnek, néhány évente rendszeresen meglátogattam. Ez sem lehetett több 180 évesnél, de kár érte így is. No, nem kéne a természetet becsempészni, ha lenne, csak hagyni békén élni, és elhessegetni a szúnyogirtó repülőgépeket, a sok permetező szomszédot, meg óvni a szélőt, mert az mindenféle ildomtalanul termesztett idegen magot repíthet bele. Kár a fáradságért. Érintetlen természet nincsen, meg nem is szeretjük, csíp, szúr, karmol, harap és tele alattomos gödrökkel. Amit a kertben szeretünk, az nem efféle kellemetlenség. A kert emberi alkotás.

Ha nincsen elegendő területünk művészi parkokra, a kicsi is szép. Szeretjük, ha a darabka föld a sajátunk, ezt gondosan elkerítjük, hogy a szom-

KERTEK

szédaink gyerekei, kutyája, macskája és lehetőleg vakondjai se legyenek képesek behatolni, csak a miénk legyen alul és felül végtelenre tágítva. Rendes kerttulajdonos csillagokban is gondolkodik, azokban, amelyek az ő kertje felett vannak, ezek az övéi. Ami pedig a felületet illeti, az a kreativitás tág tere.

A fenti eszmefuttatásból remélem kiderült, hogy a kert nemcsak egy darab föld néhány szerencsétlen növényvel, hanem spirituális objektum. Gazdája megfogalmaz magának valamilyen békés, összetett eszmét saját magáról és az őt befogadó világról, és ezt a viszonyt igyekszik kertté formálni. A haspóknak konyhakertje van sokféle ehető, főzhető, süthető zöldséggel, és mind „bio”. Fegyelmezett, katonás, szabálykedvelő kertésznek jól felismerhető, szegletes ágyásai, ahol még a növények is tudják a rendet, és akkor kelnek, nyílnak, virágoznak, amikor szükséges, nem összeviszsa. Mások főleg gyepet szeretnének, ahol focizni lehet, meg néhány bokrot, rózsát, hogy lássák, arra is jó a szemük. Vannak kertek, ahol a növényváltozatoknak szánják a helyet, tehát a rózsza, a tulipán vagy a babérmeggy valamennyi oda bezsúfolható változata megtalálható, és a gazda büszke, hogy sikerült mindet összeszednie.

Mások az életképesség fogalmával kísérleteznek, mediterrán és trópusi növények kerülnek a kertbe, különleges citrusok, páfrányok, pálmák, agávék, kaktuszok, hátha valamelyik túléli a telet és megmarad.

Az én kertem is spirituális alapokra épül persze, minden szakértő kertész elborzadna tőle. Már itt leszögezem, hogy én nem kertész, hanem biológus vagyok, ha tanácsaim lesznek, azokat ne fogadják meg, sohase válnak be, minden fontosat igazi kertészekől kérdezzenek. Ha néha szóba hozzák, hogy miért is tartok kertet, ha nem vagyok kertész, akkor ezt józan megfontolások alapján úgy magyarázom, hogy szükséges valamiféle mozgás, sport, a kertészkedés igényes sport. Hajlongani, fordulni, emelni, nyújtózni, cipelni kell, mikor mi adódik. Ezt a magyarázatot általában megértően elfogadják, öreg szivarnak jót tesz valami mozgás. Valójában egész másért szeretem a kertem, de ha néha bevallom, akkor olyan furcsán néznek rám, szegény, miket beszél, igazán különös. Szóval én a növények miatt tartom a kertem. Viszonyom van velük. Csak az maradhat ná-

